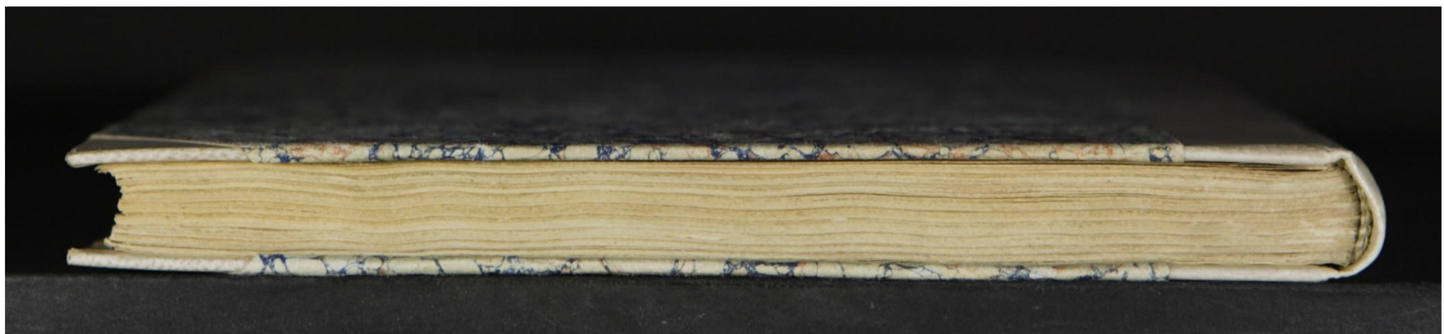
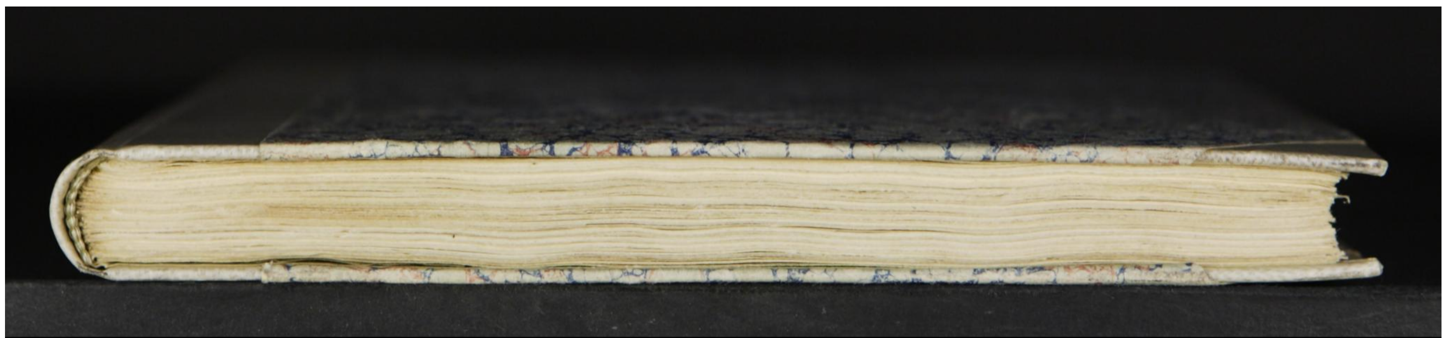

1
6
539

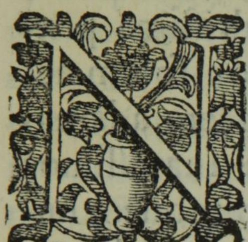
CELER EXCURSUS
IN LIBRUM
MAGNI HIPPOCRATIS
DE
DECENTI ORNATU

AUCTORE

IOANNE ANDREA
MONEGLIA
REGIÆ CELSITUDINIS
COSMI III
MAGNI HETRURIÆ DUCIS
ARCHIATRO
Et in celeberrimo Pisarum Lyceo Medicinam
Practicam Ordinario loco edocente

FLORENTIÆ Apud Cæsarem de Bindis
Sub signo S. Bernardi. *Super. perm.* 1700.

TEXTVS

On sine ratione faciunt, qui sapientiam ad multa utilem esse prætẽdunt. Sapiẽtiæ nomine intelligit Hippocrates earum scientiarum cognitionem, quæ simpliciter ad intellectum spectant, & quæ res tractant in abstracto, nec sensibile subiectum habent, qualis est Grammatica, Mathematica, Scientia, Logica, Metaphisica, Philosophia Moralis, Ars Poetica; & in summa, quæcumque ad curiositatem superfluam, ut ipse loquitur, inventa sunt. Harum igitur scientiarum partes assumi posse ad usum artium utilium asserit; quatenus haud parum artibus ipsis utilibus acquirendis, inveniendisque, & ad earum usum inservire possunt, cuius eam rationem assignat, quia in illis non adest ocium, neq: malitia, per quæ omnes artes destituuntur; imo contrarium in illis viget, quod ad ipsas artes capessendas plurimum conducit. Vigilantia nempe, & mentis, intellectusq: exercitatio, quam tanti iam fecit antiquitas, ut huius gratia iuvenes antequam utilibus scientijs applicarentur, in Mathematicis speculationibus, & Logicis Disputationibus, alijsque huiusmodi scientijs diù exerceri procuraverint.

Huc usq: loqutus est Doctissimus Prosper Martianus. * Cum multis abhinc annis mea etiam florente iuventa in Magni Hippocratis Librum de decenti Ornatu animum devoluissem, & oculum Divini illius Magistri altissima præcepta adeò in mente locàvi, ut non solum nepotibus meis, sed & amicis patefacere adamaverim, instar apis hic atq: illic suavissimos florum succos ad mellis illum inimitabilem humanę rationis saporem conficiendum delibantis de decenti ornatu opusculum excucurri, ut curiosè satiùs, quam sublimis doctrinæ gratia fasciculum præceptionum ab ipso Coorum maximo emanantium construxi, ut qua data occasione me audientibus exhiberem, & quis summa admiratione non percipit, quali cultu, quali reverẽtia erga suos Deos steterit, aliosq: stare censoria Maiestate imperaverit, medicinam Sanitatis præsidem, ab Apolline, ab Æsculapio, nec non ab Hercule precibus, votisq: omnibus expetendam insinuans; quantę (obsecro) victimæ mactabantur in templo, quot mascula thura fumabant super altare Igeæ quæ veluti Numen sanitatis impiè colebatur, quemadmodum in hymnis suis canebat Orpheus.

Verum si talia præstitere Gentiles, nos in gremio

* in annotat. ad lib. Hip. de dec. Or.

mio Ecclesię Catholicę, Christiq. Fidelium sancto nomine insigniti, super quos fluxit Divina hęc ars altiori è parte, & non Apollinem, aut alium quempiam, ex Dijs, quos superstitio invexit, sed verum, optimumque, rerum omnium opificem, ac parentem, auctorem primum, ac conditorem suum agnovit; quanto magis gratias agentes ante Sacras eius aras stare deberemus lacrymas effundèntes benevolentię, & amoris, cum neminem lateat, Medicinam Donum Dei esse, & a Deo omnem pendere? Præceptum monitumque alterum summa charitate patribus familias exhibet, nempe ut liberos suos, quos ad Medicam facultatem incumbere decrevit, Logicæ prius, Mathematicæ, Poesi, & singulis huiscemodi sedulò teneriori ætate studere consulant, Vrsam simulantes, quæ mox ab ipso partu informem fætum, dum mollis adhuc est, circumlambendo perficit, & effingit membra, omnem alias perditura operam, si indurescere sineret, ipsosque librorum amænitate, et numero alliciat, nec obstet quispiam auctoritate Senecæ obmunitus, * *Quo mihi innumerabiles libros, & bibliothecas, quarum Dominus vix tota vita sua indices perlegit? onerat discentem turba, non instruit, multoq: satius est paucis te auctoribus tradere.*

* De Tranquill. ani.

dere, quam errare per multos. Nonne animadvertit ibi Senecam ad Lucilium ſuum ſcribere ad Moralem Philoſophiam adipiſcendam, cuius beneficio animi tranquillitatem poſſidere totis viribus ſtudet? non ad hoc aſſequendum bonum libris pluribus egere, ſed paucis tantummodo; Medicos verò, Iuriſque prudentes opulentiſſima librorum ſupellectile donari ęque, utile, ac neceſſarium penès ſapientes censetur. Medicinæ profeſſor in bibliotheca variarum eruditionum, graviumque ſcientiarum voluminibus abunde ditata olitorem in viridario imitetur; qui ſuaviter redolentes flores à fructiferis arboribus gemino diſſidio diſcriminaverit, modo in unum, modo inalterum obtutum voluens proferat; hinc flores, hinc fructus lego. Et sane, quando animus laboribus, negocijſque defatigatus, fractuſque languet amicorum conſuetudine, Hiſtoriarum, Poematum lectione à menſa ęſtivis præſertim diebus refici poſcit, & recreari; Sublimioribus verò ſtudijs, & altiſſimis diſciplinis operam navet exoriente Aurora muſis amica, & cum placidum ventis ſtat mare, epulis non ſaturato ſtomaco, meroque fumante. Vinum etenim mentem noſtram perturbat, quippe in cerebrum crudos, & denſiſſimos vapores tranſmittit. Hinc fit ut multa effutiamus inania;

nihil

nihil autem consideratè, nihil cum ratione agamus. Et profecto enerves spiritus quiete ad naturale robur restituere proficuum, immo necessarium est, ut magis expediti, magisquealacres ad studiorum facinora exurgant, quemadmodum Sulmonensis eleganti exemplo cecinit.

Da requiem, requietus ager benè credita reddit

& Tullius auctoritate firmavit. *Cum diutius in eo negotio, curaque fueram, ut quiescerem, curamque animi levarem, ad Carpinarium revertebar.*

Poesim Medicinæ iniunctam multum utilitatis, & decoris eipræstituram Divini Præceptoris Oracula tradiderunt, qua igitur vanitate demersi medentium aliqui illis illudant, qui Poeticæ Arti student, eaque in morbis eliminandis prudentissimè utuntur, penitùs, penitusque ignoro; quin si aliquando in consultationibus ornatus gratia Poeticam ostentationem adhibent sæviter accusant, & reprehendunt. Si mihi Poetę nomen donaretur, non equidē indignarer, immo ipsum non mereri puderet. Illud autem iterum, iterumque sciatis velim fabularum amantes Philosophos ipsos extitisse, idque duplici de causa, tum quod fabulæ aliquid prę-ferant admirationis, tum etiam, quod ad veritatem nobis indicandam inventæ sint; Philosophis verò admirationem non secùs, ac veri-

tatem convenire, quem latet? Quamobrem Plato, & Ariſtoteles (ſi recentioris philoſophi obſervationibus fides ſit habenda) fabulas ſæpènùmero, & metaphoras uſurparunt, quibus veritatem vel exponerent, vel confirmarent.

Nonnè Ariſtoteles intellectivam hominis animam perpolitæ tabulæ comparavit, in qua nihil omnino ſcriptum ſit, omnia verò ſcribi poſſunt? Libello eam ſcripto ſimillimam Plato aſſerit, ſcriptoreſque nuncupat ſenſus; Quemadmodum eiuſdem Dialogus de ſummo bono, cui nomen etiam Philebus * oſtendit. Ex Ariſtotelis ſententia, deſiderium, aut amor in materia** naſcitur ex privatione formæ, vel boni. Idem à Platone indicari videmus in Convivio, ubi fabulam affert Amorem ex Paro, nempè rerum Abundantia, & Penia, ideſt rerum Caritate ortum habuiſſe. Hominis intellectum Divinarum rerum ſplendore ita perſcriptum aſſerit Ariſtoteles ut non eas in ſe ſtatim, ſed per ſenſibilium imagines comprehendat, eum comparans Veſpertilioni, qui non Solem, ſed Solis tantum in Luna reflexum poteſt intueri; non longè abeſt Plato, qui hominem fingit in tenebricoſo ſpecu ſic revinctum, ut non res, ſed rerum umbras inſpiciat, quemadmodum

Metaphis. lib. 2.3. de Anim. tex. 14. de princip. Nat. lib 1 tex. 81.

modum videre eſt ſub initium *. Plura eorum philoſophorum libenter omitto, in quibus fabularum, & metaphorarum uſu veritatem ſæpiſſimè declaratam agnoſcimus, & miramur; Eos plane ſequi viſus eſt Ionnes Grammaticus, eos Alexander in Problematibus Amoris picturæ cauſas afferens, & conditiones, eos denique Moraliſſimus Cæbetes in divina illa tabulæ ſuæ deſcriptione. Ex hac tam illuſtri præſtantiſſimorũ virorum auctoritate, & exemplo licet arguere (quod aliàs etiam dixiſſe memini) Philoſophum, & Medicum minimè dedecere, ſi veterum Poetarum libris, ſtudioque delectentur, è quibus plurimam in eorum facultates utilitatem proficiſci compertum eſt. Maximus Tyrius, omneſque ferè Græci, Plutarchus verò præ cæteris Homeri Libros ſcientiarum fontes habuere pretioſiſſimos, & præclariſſimum illum Poetarum Principem probationis teſtem aducere graviores Philoſophi, egregiuſque noſter ille Inſtitutor Hippocrates non dubitarunt. Medicum, & Poetam eſſe non dedecet, quis enim ignorat miſterijs refertam antiquitatem Poetarum, æquè, ac Medicorum numen Apollinem coluiſſe, ut potè qui non modo ad hominum levamen Citharam module-

* Lib. 7. de Rep.

tur, & Plectrum; verum etiam in Parnaſſi iugo Dictamum, Panaceam, cæteraſque ſaluberrimas herbas ad hominum medelam colligat, & ſalutem? Damocrates Græcus Medicam non ſecùs, atque Poeticam Artem profeſſus eſt: Iambico carmine antidotorum opus præſcripſit, Clinicum item, & Pythicum, neque minore idcircò quod Poeta eſſet, honore, per Galenum eſt habitus, quin immo ex eiuſdem libris in ſuos Medicorum principem illum plura tranſtuliſſe remedia comperimus.

Nonne Poeta Ruffus noſter Epheſius Imperatori Traiano ſic dilectus, ut nihil addi poſſe videretur? Nonne Poeta Medicus Eudemus, cuius adhuc opus illud perlegitur Theriaca Antiochi Philomitoris? Nonne Poeta Andromacus, qui Theriacarum omnium præſtantiſſimam carmine expoſuit, eamdemque Principi Poetica lauro celeberrimo nuncupavit? Nonne Poeta Philo Tharſenſis, qui Antidotum ſuum eleganti ſic metro compoſuit, ut Galenus commentarijs illud exornare, fabulaſque omnes, quibus opus illud Poeticum ſimul, & Medicum ad concinnitatem ſcatebat, explanare minimè fuerit dedignatus. Verũ aliena quid ego emendicem exempla? Galenus Galenus inquam Poetica facultate non caruit, carmina cecinit inge-

nium ſpirantia, & ſuavitatem. Quamquam auter in voluminum illorum lectitatione deſudaret, quæ Artis ſuæ profeſſores ante illum viventes ediderant, nihilominus tamen veteres Græciæ Poetas evoluere, ſingularique illos attentione luſtrare non prætermiſit; e quibus pulcherrimos collegit flores, qui Divina eiuſdem opera undequaque intertingunt, illud fortaſſe nobis oſtendens inamænam quamdam, inſuavemque aſperitatem a medici facultate, atque ingenio eſſe alienam. Quam longam hic illuſtrium virorum ſeriem, poſſé texere, de quibus utrùm Medici magis, an Vates eſſent Mundus potuit ambigere? Quis neſciat Pamphilum, Nicandrum, Æmilium, Macrum, Falſum Macrum, Q. Serenum Sammonicum, Q. Rennium Fannium, ſcholæ Salernitanæ Auctorem, Fracaſtorum, Gorreum, Hugonem Fridevalle, Ianum Cornarum? Quid dicam de Iulio Alexandrino, Adriano Iunio, Ioanne Cuſpiniano, Iulio Cæſare Scaligero, Henrico Smezio, Ioanne Sambuco? Si recentiores denique placeat recenſere, quam illuſtres floruerunt Æmilius Vezzoſius, Caſtor Durantes, Luſitanus noſter doctiſſimus, Adiunctus noſter, Hophmannus, Iacobus Bonzius, Meiobomius, Beverovicius, Oelzelinus, cæterique quamplurimi? Silentio reliquos

libet omittere, quos adhuc superstites Europa miratur & colit, a quibus novæ semper res antiquis ignotæ in lucem prodierunt; neque illud miretur aliquis tot, tamque gloriosa me hoc loco nomina commemorasse; Siquidem ea de causa libenter a me id effectum est, ut omnes intelligant, quam vera sit Hispani Auctoris observatio, qui non modo asservit, verùm etiam Philosophiæ argumentis demonstravit, ex Medicis ijs omnibus, qui Arte præcellunt, Poetica neminem facultate destitui. Id autem ex imaginativę præstantia contingit, quæ potissimum est Artis cuiusque præsidium; Siquidem eius vi tum morbos, tum morborum origines faciliùs possunt agnoscere. Imaginativa insuper [inquit ille] remedij invenit occasionem, quo debeant uti, qua in re practicæ munus pręcipuum situm esse ignorat nemo. Quamobrem occasionis inventorem Galenus Medicum nuncupavit. Locum autem tempus, & occasionem agnoscere imaginativæ opus esse quis dubitet? dicit enim figuram, & correspondentiam.

Anatomen simul cum Medicina natam, cumque ea adolevisse, eiusque oculum esse, eiusque integram cognitionem Medicis, & Philosophis necessariam existere, & fenestram, quam Momus in humano corpore desiderabat, sapientibus

tibus exploratum eſt; huius ignarus quiſquis Medicinę Mare Vaſtum ſine velo, & gubernaculo naufragaturus excurrit; quare, ſi ſermo, quj de Anatome partium priùs inſtituitur, claritatem affert ijs, quæ de morbis, & affectionibus earumdem præter naturam pertractantur, perperam ſane, atque inconſultò ipſum omittentes ageremus, at conferre ſermonem de Anatome partium ad hiſtorias morborum nullus sanæ mentis negare auſus eſt, cum ſummus Medicinæ legiſlator præceperit * doctrinam in Medicina initium capere debere a natura corporis, & Galenus non ſemel docuerit cognitionem partium eſſe præijciendam jis, quæ de earum affectionibus diſſeruntur; Non enim putamus acceſſurum quempiam ad deliria Theſſalj, qui [eodem referente Galeno] ut Hippocrati, omnibusque antiquioribus Medicis contradiceret, & novam Medicorum ſectam conderet, pronunciare haud erubuit, non oportere Medicum de hominis natura curioſum eſſe. Quis enim tam excors, ut non putet cuilibet Artifici opportunam cognitionem ſubiecti, circa quod operari debet?

Peritiores ergo ſint Sutores, Zonarij, ęris, ferri, marmoriſque artifices, apud quos de natura

tura

* lib. de loc. in hom. tex. 4.

tura illarum rerum, in quas agunt sollicitior est cura; Medici præstantissimi Artificum, & quibus hominum commissa est salus, noscere suum subiectum negligènt, & temeraria circa ipsum operentur.

Homo siquidem cæterorum omnium Animal longè præstantissimum, caduca, atque peritura parte una, immortali, ac sempiterna altera, Animo scilicet, & Corpore constat. Animus Divina refulgens luce ille dumtaxat est, qui ab hisce terrenis, & corruptibilibus nos seiungit, proximosque, & affines omnium Parenti, ac Servatori Deo efficit, cum immunis ab interitu, atque in omni æuo duraturus præstet, ut nunquam toti intereamus. Sęuiat mors in hoc concretum, terrenumque corpus, & ipsum in limine vitæ plerumque occupet, ius nullum habet in animum, qui à contagione sensuum liber, & à vinculis membrorum, carcereque corporis, (ut Divinus Plato sentit) solutus emicat alacrior, purusque, æthereis orbibus, unde prius emanarat se reddit. Quantum ergo est, quod ab Animo Divinæ auræ particula hominibus accedit, cum hic immortalibus, superisque ipsis nos terrea portione celerrimè perituros exęquet? Hinc fit, ut corporis bona, quibus etiam præ cęteris animantibus abundat homo, rectè sentien-

tibus putentur ſordida, & vilia, ſi cum ijs, quę ab Animo inſeparabilia ſunt, componantur; Pulcra ſanæ, & admiranda, quę in exteriorem hominis fabricam elucent, ſed quantum, obſecro, pretioſiora, quę intùs latent, cum illa miſerè, caduca, & fragilia ſint, hæc perpetuò ſplendida, ac immortalia? Vnde, quid mirum, ſi idem Sapientiſſimus Plato totum hominem ex Animo metiretur, corpuſque eius tantummodò inſtrumentum, non noſtri conſtituentem partem cenſuerit?

Verum licèt animus ſit, quj ſolus ſpectari, & coli debeat in nobis, licèt fragilis, & fluxa corporis hmani ſpecies, ea tamen eſt, ac talis, quæ ſummam Divini Opificis Sapientiam, pronamque erga nos indulgentiſſimi Numinis benignitatem teſtetur.

Quid n. in corporea hominis ſtructura comperies, quod non ſit, & ad pulcritudinem, & ad neceſſitatem affabrè concinnatum? ſingula, quę in conſpectum ſe ſe proferunt membra ſi luſtraveris oculis, hęc mirabilia, ſibi conſentientia, & compacta, opportuno ordine diſpoſita, eleganti figura condecorata dignoſces; Iam verò quantum afflat decoris ſurrecta corporis ſtatura! qua [ut ait Romani Parens eloquij] ad Cæli, quaſi domicilij priſtinj conſpectum meliori animan-

tium.

tium omnium conditione excitamur?

Si etenim humanum corpus, Ægyptiorum more, in quatuor partes, Crura, Thoracem, Manus, & Caput distribueris, singulasque attentiori acie consideraveris, summam equidem in omnibus artificij elegantiam, & providi Artificis sapientiam admiraberis: Conspice primò Crura ad progrediendum data, ut eorum a trunco corporis delapsa, & latioribus toris valida longitudo, quo faciliùs onus corporis sustineret, paulatim se se cogat, utque genua determinet, quorum decentes nodi flexuram pedibus ad gradiendum, sedendumque aptissimam exhibent: Hinc, ut non æquali modo ducta, ne habitudo indecés deformaret pedes, sed teretibus suris clementer extantibus, sensimque tenuatis descendat usque ad plantas, quæ pulcherrimæ huius fabricę quoniam fundamenta sunt, admirabilis, summusque Faber nequaquam rotunda specie, ne homo stare non posset, aut quadrupedum instar, alijs fulcris indigeret, sed exporrectiores, longioresque efformavit, ut planitie sua stabile, firmumque corpus efficerent, unde non iniuria plantarum ipsis nomen inditum fuit. Paulisper ex cruribus ad Thoracem [totum enim illud corporis spatium, quod a Claviculis ad pudenda est, cum veteribns Thoracis nomine

au-

audimus, obtutum eleves, occurrunt hic primò Genitalia vocata membra, quorum quis eſt, qui admirabilem vim non advertat, cum nos mortales, & caducos ſimilj ſpecie perpetuent, præſtentque, quemadmodum præcinuit Lucretius.

„ *Vt res per Veneris blanditum ſæcla propagent*

Altiùs ; pauliſper exurgit Abdomen molle ferè totum, & carneum, ut liberè contrahi, atque extendi poſſit, ac propè Vmbilicum leviter extuberans, partibuſque coctioni alimentorum dicatis ampliorem locum cedit: Hic Ilia a lateribus utrinque adſtant; Hic Lumbi, qui ab Anatomicorum quoque experientiſſimis libidinis decantantur ſedes, ex illis etenim egreſſi dicuntur homines, ijſdemque flagellatis ſopitus Veneris appetitus exurgit, ex quibus inde vicina irradiantur vaſa Spermatica, quemadmodum à Cerebro ſubiectæ ſibi partes inſita proprietate luminis æmula, & in ſacris paginis Iob de Dęmone ſic loquutus auditur, *Virtus eius in Lumbis, & in Vmbilico poteſtas*, qui pro Viri, Mulieriſque genitalibus à Divo etiam Hyeronimo uſurpantur; Hic Hypocondria, Hic Epigaſtrium; Quod ſi huius partes, tam quæ continent, quam, quæ continentur, intuſque

látent, animadvertere lubeat, has mira ſagacitate diſpoſitas, ac pulcro ordine cohærentes inveniemus, nam ut musculos, quibus tegitur, & ad excernenda excrementa iuvatur, Notharumque coſtarum, lumbalium Vertebrarum, Oſſium Pubis, Ilij, ſacri, nexus omittamus, contenta Peritonæo, tanquam comuni quodam involucro, membra poſſunt ne aptiùs diſtribui, elegantius ordinari? Sub Præcordijs iacet medius, ciborum culina, Ventriculus, & ab eo diducta Inteſtinorum volumina tot anfractibus, atque Mæandris admiranda, proferuntur ad Anum, lacteique cremoris, ex quo ſanguis ſingularum partium nutrimentum conſtat, à ſuperfluo excremento, & extra corpus relegando, ſecretionem procurant.

Adſtant Ventriculi lateribus Lien, & Hepar, ille quidem à ſiniſtris, hoc a dexſtris, amboque munia circa alimentum corporis inſignia perficiunt. Poſteriori vero in parte Glandularum potiſſima, & Maxima (Pancreas ſcilicet) non vulgaris hac noſtrà tempeſtate officij, atquè utilitatis inhabitat; Cui varia adeo, ac præcipua munera permulti Anatomicorum adſcripſere, licet, à ſummo artis noſtræ dictatore, ne quidem nomine Pan-

creas

creas dignatus fuerit, quæ Clariſſimus Regnerus de Graaſ luculenter enumeravit, ut alij tantum pulvinaris inſtar Ventriculo ſubſterni, & Vaſorum diſtributioni inſervire volueriut, alij Chylum ex inteſtinis admittere, alij eiuſdem recrementa purgare, alij fere Veſiculam Biliariam Lienis exiſtere, alij in eam ordinaria naturæ lege, craſſiores ſanguinis, & ineptas ſecerni particulas, alij ad Nervorum excrementum recipiendum, glandulam hanc efformatam eſſe, alij tandem in ea humorem non dumtaxat utilem, ſed maximè neceſſarium, ſegregari palam docuerint.

Sub geminis viſceribus accumbunt Renes, a quibus aquæ ductus ad Veſicam, quæ ciſterna aquoſi humoris eſt, & ſub Pube latet, emanant; supra Abdomen Pectus eſt, partim oſſibus munitum, ut quemadmodum ait Ariſtoteles, naturæ theſaurum, calidum ſcilicet innatum ſecurius contineret, partim carneum, ut pro reſpiratione ſe extenderet, homini latiſſimum, eo quod plurimum abundet caloris latè ſe ſe fundentis; Anterius Mammis, quibus Infantes enutrimur, extuberans, poſterius Dorſo; Tot Vertebris, Coſtis, Sterno Concinnatum Frenis ubi ſedem hilaritatis Plinius repoſuit, ac

proinde in prælijs, gladiatorumque spectaculis mortem cum risu traiecta præcordia afferebant, eaque in parte uulneratum Thyconem risisse narrat Hippocrates; ab ipso Abdomine discretum, ac spirabilia viscera continens, intro enim ipsum Pulmones, & Cor pręcipua corporis membra, quæ suis officijs vitam, & dant, & conservant, & in quibus, ut cum Platone sępius loquamur, Audacia, Metus, Fuga, Consultores amentes sedem quandoque posuere cum implacabili sæpe Iracundia, Amor item intrepidus inuasor blanda spe socia castra fixere; quæ si perversa fuerint, voluptatem malorum seminarium, & dolorem proindè parem efficere consuescunt; At si Fortitudo ex adverso omnium contemptrix, & bonæ mentis filia, Cupidinis, & Voluptatis iussa spreverit, animusque forte pallore terrentium obiecto pertimuerit, sanguis, & spiritus venarum numerosam veluti stipatorum Regioné ad imperata subito accurrentem citat, tum celeriter metu discusso, sua potentia animi Fortitudo utitur.

Pari modo si Iræ vis exardecens repentè permiscet flagrantes æstus, Pulmonum cum cavis fistulis spiritus respiratione crebra, ac refrigeratione Cor continuo temperat, unde Iracundia, alioquin implacabilis, facilè recedit; Qua-

mobrem in hoſtes voluptates, ac cæteras animi perturbationes poteſtas data eſt ſapientibus, qui animi fortitudine, & corporis patientia libero marte eminus vibrata tela alacres excipiunt, & cominus in Cordis penetralia graviores Irę ictus, aut Odij propulſant inanes.

In his itaque partibus, iuxtà Divinum Platonem, Moralis Philoſophia verſatur, ac totum benè vivendi dogma in hiſce ſedibus continetur; Hinc læta felicitas originem ducit, hinc mortis terricula abiguntur, atque ad Divina Arcana mens ſublimis excitatur; Quod ſi præter præſtantiſſimos harum partium uſus, ſtructuram earumdem ſpectare voluerimus, occurrent ſtatim Pulmones, rara ſpongioſaque ſubſtantia, & quẽadmodum perbellè ſcripſit Aretheus, lanæ perſimili fiſtulis tamen quamplurimis diducta, quibus liberè excipere, atque alternatim emittere hauſtum ſpiritum valeant; Cor verò ſe ſe in conſpectum dabit denſum, compactum, fibrarumque plurimarum numeroſa, & admirabili ſimul ſerie conſtructum, quibus ad ſaltũ promptiſſimè cieri poſſit, thalamis duobus intro cauum, a quibus ibidem reſtagnans ſanguinis æquor, flumina cæteras irrigantia partes immittit. Quamobrem neminem futurum putamus adeò hebetem, excordemque,

ut

ut Pectoris compaginem, ſive forinſecùs, ſive internè ſpectatam, non pulcherrimam, utiliſſimamque fateatur. Vtrinque a ſummitate laterum eiuſdem demittuntur Manus (hoc enim nomine totum id quod a ſcapulis, uſque ad extremos digitos eſt intelligimus) quibus Parentes, Filios, Coniuges, Affines, Propinquos, & cariſſima quæque dulcj amplexu teneamus, & licèt inermes geniti, omne armorum genus in totius Corporis propugnaculum earum ope comparemus; Hinc vel diſertiſſimè ſcripſit Galenus.* Quod homo ſicut corpus armis nudum, ità & animam artibus deſtitutam habet, proque corporis nuditate manus, pro animi inertia rationem accepit, quorum uſu ſtrenuè corpus quidem armat, & modis omnibus ingeniosè cuſtodit: Quin? omnium maximè Manũ commendavit Ariſtoteles, dum ipſe velut organum quoddam ante omnia organa dixit, mãus enim quamuis nullum ſit eorum, quæ particularia ſunt organa, quoniam autem omnia recte poteſt recipere, organũ eſt ante omnia organa; à manu proinde hominis, quæ admiranda opera profecta ſunt? omittamus magnificas ædium ſtructuras, ac tecta domorum Cælum referentia ſplendidè intextas veſtes, marmora adeò expolita, & expreſſa, ut loqui-

* Lib. 1. de uſu Part. cap. 4.

loqui, ac ſpirare videantur; Nonne admiremur neceſſe eſt Architæ Tarentini ligneã Columbam verarũ aviũ volatũ emẽtitã? Zeuſis uuas ita coloribus expreſſas, quarum turgere aliæ, primulo nonnullæ matureſcere nigrore, acerbæ quædã, florentes, aliquę adeo viuidæ videbantur, ut aves ipſas deceperint? Apellis equm, ad quem prętereuntes equæ hinnirent, Archimedis sphæram, aliaq; perplura, quæ manus hominis fusè, induſtrièque perfecit?

Verùm proindè illud, quod idem Galenus, eodemque in opere ſcripſit, ut ſapientiſſimum Animantium eſt homo, ità pariter, & manus ſunt organa ſapienti Animali convenientia; non enim quia manus habuit, propterea eſt Animal ſapientiſſimum, ut Anaxagoras opinabatur, ſed quia ſapientiſſimum erat, propter hoc manus habuit, ut rectiſſimè Ariſtoteles cenſuit; Quod ſi totam manum in ſuas partes, Humerum ſcilicet, Cubitũ, extremamque Manum diviſeris, admirabile in ſingulis aliquod ſemper comperies; Conſpice Brachij prominentem illam ſummitatem, ut elegans, ut decens ſit, & ſub eamdem ſinus, quos Axillas vocant; Conſpice flexile Cubitum, ut duobus oſſibus, Radio ſcilicet, & Vlna deſcendat, Muſculiſque, quibus digitorum manus motus perficiuntur, de-

center turgeat; Conſpice extremam manum ipſam, admirandamque digitorum ſtructuram, cuius an ſit venuſtas, an emolumentorum amplitudo maior ignorabis; Conſpice maximum in numero decus, maximum in gradibus, ac ſerie, Digitorum facilem contractionem, non minus ex commiſſurarum mollitie, & concinnitate protenſionem; Cęterum quamvis ſingulæ corporis noſtri partes mirabili quadam Arte conſtructæ ſint, nullamque earum ſapientiſſima natura impolitam, atque illaboratam, aut ſine Rhythmo, & lepore reliquerit, præſtantiſſimam tamen omnium humanum corpus componentium, ac ſummi, optimique Opificis Dei præferentem effigiem Caput exiſtere, ſublimioremque in hac admirabili membrorum compagine ſedem occupare, ſtrenuèque ac cor ipſum viſcerum Reipublicæ regia dignitate praeſſe, quis vel invito etiam animo non fatetur? Hoc mentis ſacrarium, ac divini ſeminis vaſculum Timæus Platonicus appellavit, cui tanquam Conſultori cætera famulantur membra, ac veluti numen ſervili circumferunt geſtamine, quod cenſoria quadam poteſtate, ut collibuerit, omnia diſponit, & dirigit; Huius divinitatem repræſentantes veteres Ægyptij ſimulacro Serapidis ſpecie humana

Cælum

Cęlum pro Capite imposuerunt; Hinc summus Medicinæ legislator in Epistolis suis protulit; *Hanc mentis arcem inhabitant Artes, Virtutumque genus, Dij, Dæmones, Consilia, & Sententiæ illaque in regione magnus polus*; Idem sensisse Platonem in Dialogo de Iusto scribentem legimus; *Dij figuram Capitis ad rotunditatem Mundi finxere, in eoque duos illos animæ Divinos Circulos statuerunt.*

Age verò quanta inest species, & pulcritudo in capite? Aspiciamus celsissimum ipsius verticem, culmenque spestabilis huius ędificij, ut decenter contegatur pilis demissis, aut crispis, nigris, fuscis, flavis, rubentibus, quibus varia, propendet Cæsaries, non capitis tutela tantum, sed ornatus gratia a mulieribus præsertim nimio opere, strenuaque sedulitate concinnanda. Audivere mehercule Apuleium hisce loqutum. Mulier etiam venustissima, si capillitio nudetur, quamuis Cælo deiecta, Marj edita, fluctibus educata, licèt inquam Venus ipsa, omnj Gratiarum Choro, Cupidinumque populo stipata, Balteo cincta, Cinnama fragrans, & balsama, rorans, si calva processerit, placere non poterit ne Vulcano quidem suo. Hinc galericolum ex alieno Capillo consulunt ad velandam caluitij deformitatem; Hinc Cosmotica medicamenta,

ſive ab Archigene compoſita, ſive a Galeno recenſita, ac pretioſiſſima unguenta ad illorum culturam excogitavit officioſa nimis Medicorum induſtria, de quibus Martialis.

„ *Non erubeſcit murice aureo nobis*
„ *Dividere Mœchæ pauperis capillare*

Hinc mos vetus erat, ut in ſupplicijs Matronæ paſſis Crinibus Templa verrerent, adeo ut, quæ inter molliores delicias enutriebantur comæ, vileſcerent in ludibrium, ſic Livius * Matres crinibus templa verrentes veniam irarum Cæleſtium expoſcunt, ſic & Atalantam Dianæ Altare adituram conqueſtam** Papinius cecinit.

Illam Diva ferox etiam num in limine ſacro
„ *Expoſitam, & gelidas verrentem crinibus auras*
„ *linquit*.

Hinc apud Græcos, Romanoſque ſapientes Puerorum, & Virginum comæ numinum alicui conſecrabantur, vetuſtiſſimumque ritum Achillis exemplo confirmavit Homerus, Theſei Plutarchus, atque Earinus Domitianj libertus, iam formæ gratia languente crines dicat Æſculapio Pergameo, de quo Statius. ***

„ *Ite comæ facilemque precor tranſcurrite Pontum*

„ *Ite*

lib. 3. 9. Theb. 3 Sylvar.

„ *Ite coronato recubantes molliter auro.*

Aſpiciamus faciem admirabilem ſanè hominum partem, quam ſolj inter cætera omnia Animantia obtinēt, & cuius varietate, tam pulcris notis invicem diſtinguntur; Hic ſe ſe explicat frons Triſtitiæ, Hilaritatis, Clementiæ, Severitatis index; Hic prominent ſupercilia piloſa propugnacula pretioſiſſimarū in corpore partiū; Hic nitent oculi naturæ lucidiſſima ſpecula, ſidera parvi noſtrj Orbis, membra præ cæteris omnibus cariſſima, quæ nos in dias luminis auras perduxere, & quæ(aſſerente Plinio)dulciſſimo lucis uſu vitam a tenebris, morteque diſcernunt. Scitiſſime igitur Stoicj viſum Dei appellatione honeſtare non verebantur, quemadmodmodum Theophraſtus formam appellare auſus eſt, illo namque exuta facies (Calcidius iniquit) evadit informis; Sique oculos Doricj vocabant Optilos, unde Optiletis Minerva, merito eidem monumentum excuſſi ab Alcandro oculi templum erexit Lycurgus.

Hic nares adſunt ſcitiſſima ratione, ac peculiarj in ſublimi poſitæ, cum ea odorum natura ſit, ut ſuperna petant, ornamentum non mediocre faciei, adeò, ut olim apud Ægyptios mulieres in adulterio deprehenſæ earum amputatione mulctarentur, qua perpetuò ob fla-

gitij pænam deformes viverent; Hiat hic labijs dissectum os, animi vestibulum, ianua Orationis, cogitationum comitium, dentiumque valido septo, ac munimine occludit linguam, incomparabile Dei donum, & in quo infinita bonitas inextimabili munificentia nos veluti legitimos filios est amplexata, hæc etenim gustus index, hæc fons sermonis, & Dux, hæc eloquentiæ parens, qua (veluti Tullius inquit) cohortamur, persuademus, perterritos a timore obducimus, gestientes comprimimus, cupiditates, irasque restinguimus; Hæc nos Iuris, Legum, Vrbium societate devinxit, hæc a vita immani, ac fera, qua belluarum more utebantur principio homines segregavit, tum ne mutuis cædibus interirent, tum ne rapinæ fierent, & iniuriæ, sed Iustitia violentiam coerceret; Primus itaque noster, & universi huius ortus a Deo est, vitæ quoque conservatio, Artes, leges, & quod mortales cum simus, immortalitatem per partes successione imitemur. Hic sub ore pars illa est, quam Latini Mentum dicunt, in qua viris luxuriat barba, maturitatis, ac sexus discerniculum, virilitatis, ac roboris argumentum; Hic protuberant Malæ, Genæque sanguine dulce rubentes, & quæ primò in Maribus veluti iuventæ flore pilis vestiun-

ſtiuntur; in fæminis verò ad gratiam, amoremque conciliandum glabræ, ac depiles perpetuò ſunt; Hic demum a lateribus eminent aures, nobile auditus organum, ac percipiendæ diſciplinæ ſenſorium, quo dulci vocum, cantuſque vario modulamine admirabiliter afficimur; Harum ſiquidem beneficio Muſicam, ſi veram expendamus, atque legitimam, [cum Rodigino loquimur] univerſis hominibus conferre plurimum conſtans benè ſentientium opinio eſt. Apud Arcades Muſicam neſcire nemo potuit, omnis, quia neceſſariò didicit; Hæc autem non deliciarum, non laſciviæ cauſa, ſenſus, mentemque oblectetur, ſed labores, aſſiduos, ac vitæ pariter duritiem, & aſperitatem, animique mores auſteros, ac triſtes perturbationes certa quaſi dulcedine remolliat, atque contemperet, Duces interdum ſtrenuos reddat, & ad fortitudinē erigat; hinc memorię proditũ eſt Thimoteum Muſicum, ubi in Convivio Cytharam apud Macedonem Alexandrum pulſaret, adeo Regis animum inflammaſſe, ut ad capienda arma è genialibus epulis ſurgeret, deinde cum ab illa tam acri chordarum tractatione ad leniores modos deveniſſet, iterum Alexander accubuit, quemadmodum in libro de tibicinibus Scripſit Ariſtoxenus. Sed iam Minervæ templum ingredimur

ſacraſ-

ſacraſque ædes, in quibus delapſa Cælo noſtri pars immortalis inhabitat ſedulo perluſtrandas ſubimus, ſed o quali, quantoque ſagacis naturæ artificio, Divinique Architecti molimine has fabrefactas intuebimur? Quæ Singulas humani corporis particulas, tam affabre extruxit, ſumma elegantia concinnavit; putamus ne non maiorj diligentia effinxiſſe atria, regaleſque ſedes, quibus animum divinum hoſpitem reciperet? nullibj compertum eſt maiorem, quam in cerebri fabrica illius induſtriã extitiſſe, cũ tot diverſiſque partibus ipſum conſtituerit, circumduxerit in labirinthos, ſuſpenderit in fornices, laxaverit in ſinus; non mirum inde, ſi diſſectoriæ Artis peritiſſimi præcipuum hoc circa membrum plurimum impendant operis, ac diligenter ſublime hoc nobis thalamum pervigilj cultro reſerare procurent; O Theſſale, Theſſalique ſẽtentiæ propugnatores, ſi veſtris deliramentis ſagacior poſteritas aſſenſum præſtitiſſet ad tantæ dignitatis faſtigium verenda hæc Ars non per veniſſet, immò non ſolum longè a Romanorum finibus & domina terrarum Vrbè, verum etiam a toto Orbe exibilata exularet, ſed in hoſce inſipientiſſimos homines non eſt cur ampliùs invehamur, & opiniones abſurdas, monſtriſque, portentiſque ſimiles è limitibus Medicinę arcere pauperie ſermonis

noſtri

nostri conemur, cum easdem adversus felix Pergameni facundia, & torrens illa dicendi copia satis, satisque tonuerit. Verùm caveant, obsecro, Medici illi dissectoria Arte, leniter dumtaxat superficie incrustati, ne de illa ab ambitione prolecti seriò disserere audeant, ac si viscerum latebras, & corporum penetralia adeo perlustrassent, ut Alcmeoni Philosopho, eiusque nepotibus hucusque florentibus nihil cederent, nam in foveam illam inciderent, in qua mersi Neoterici quidam adhuc in ipsa immorantur, qui dum præ manibus haberent aureum præstantissimi Varoli Anatomici Bononiensis librum, in quo mirificè edocet subijciendo Anatomi cerebro, inversè locandum esse (præclarum equidem inventum) cum eousque à superiori parte imam versus secaretur; occasione quadam scripserunt inversè secandum esse caput, vice scribendi inversè secandum esse cerebrum, non discriminantes a continente contentum; caput enim appellatur id totum, quod collo superimpositum prima vertebra terminatur, quo significatu utimur, cum alicuius caput abscindimus, quemadmodum Galenus *, nam in capite continentur oculi, nasus, aures, lingua, & omne id, quod enumeravit Thomas **

Barto-

3. lib. de pl. Hip. & Plat. cap 8. 3. lib. de cap. cō. in lib. 2. Gal. de ofs. cap. 8.

Bartolinus, eique ſubſcripſerunt Ioannes ***Riolanus iunior Iſbrandus **** , cæterique omnes Anatomiam profitentes. Specioſum equidem foret, & peregrinum Anatomi ſubijcere, oculos, linguam, naſum, & aures inverſoſitu a quo eos ſagax natura locavit, & in quo propria munera exercent.

Vtinam non perſiſtant aliqui ex medentium agmine, qui procul dubio credant non unum dumtaxat cor in animantibus aliquando reperiri, verum etiam bina, Plinij teſtimonio ſuaſi ſcribentis, duo Perdicibus in Paphlagonia corda ineſſe: Ridiculum ſanè in rebus Medicis commentum, nam quamvis exta quædam alia, ut Lien, & Hepar [referente Ariſtotele alijſque celebratiſſimis viris] gemina eviſceratoribus apparuerint, cor perpetuò in animantibus unum fuit, ea ſcilicet ratione, quam ex Homero retulit idem Peripateticorum Princeps.

„ *Haud multos regnare bonum eſt Rex unicus eſto.*

Decet enim in benè inſtituta Reipublicæ adminiſtratione unum eſſe, qui Imperij habenas regat, alijs omnibus Maieſtate præſit, & cum in noſtro corpore quod varia, ac mirabili partium diverſitate Reipublicæ non iniuria quis compoſuerit tale cor à Philoſophis putetur,

3. lib. de ſupremo ven. cap. 10.

tur, ipſum multiplicari iuxta eorum ſententiam nunquam potuit; & quamvis ſcribat Plinius in Paphlagonia bina perdicibus corda ineſſe, in his avibus minus commoda dexteri ſinus cum ſiniſtro agglutinatio, atque propria circumſcriptio, viſceris huius ſubſtantiam in duos apices diſtrahendo gemini cordis ſpeciem exhibuit. Hoc enim contigiſſe viro cuidam in Galli corde Galenus * retulit his verbis. *Gallum quiſpiam Dijs ſacrificans cor invenit duobus faſtigiatum verticibus, deinde ratus id eſſe augurium huius interpretes diſquirebat, Caſu autem in me incidens, duo in uno animante Corda, cum Dijs ſacrificaret, ſe inveniſſe dixit, atqui duo non erant, ut arbitrabatur ſed dexteri ventriculi vertex peculiarem circumſcriptionem habebat*; Natura igitur non niſi unum cor animantibus indulsit, ipſum tamen nunquam deeſſe voluit. Qui igitur Labyrintum ingrediuntur, cui Anatomes concinnè comparatur ſine fili glomere ab Arianna recepto, cuius nomine Sapientia obvelatur, perpetuo egredientur inglorìè; Vnde Divini Magiſtri præceptum inviolabile penes ipſos ſit, *Breviloquentia*; ſatis enim ſcit, qui non ſcit, tacere ſi ſcit.

Mathematicam Medicinæ opitulari quis deneget? cum de apta, & concinna membrorum

* lib. 3. de adminiſtrat. Anatom. cap. 11.

collocatione, decenti figura, æquabili proportione decernat; multaque in re Medica vix mente comprehensibilia evidenti demonstratione dilucidet; O terque, quaterque Beatus Artis nostræ Professor hac facultate exornatus; sed non adeo de se eminenter sentire velim, ut Principes Mathematicos inculpet, & corrigat; unde conqueritur clarissimus Ioannes Alphonsus Borellus, qui propositionem ducentesimam quadragesimam quartam, in libro de motionibus naturalibus a gravitate pendentibus uerissimam esse, dum altruit oppugnatores invenit, qui enim illam arguunt ex eo, quod corpus descendens in aere habeat eamdem resistentiam in principio motus, & in progressu, decipiuntur; siquidem non eadem est resistentia, quo magis enim velocior est motus, eo maior est resistentia aeris, & aliorum corporum fluidorum, quod experimento etiam comprobatur, cum enim virga aerem verberamus veloci ictu, tremor quidam exoritur, qui non exauditur, si lentè admodum aerem percutiamus; patet id luculentius in aqua, in quam si oblique saxa veloci ictu iaciamus, resiliunt ter, aut quater, veluti pila lusoria, cum in terram delabitur, secus autem evenire videmus, cum eadem saxa oblique lento motu in ipsam aquam proijciamus. Ita Navis,

vis,

vis, quæ remis agitur, ex primo remorum ictu movetur, & quamdam velocitatem cursus acquirit; quæ augetur deinde magis, magisque ex cæteris remorum ictibus, quo usque eò crescat velocitas, ut a maiori resistentia aquæ motus navis reddatur æquabilis; nam, & in hoc casu adest in principio motus navis, resistentia aquę, sed tamen multo minor illa, quam invenit navis, cum velociori motu cietur. Ex quo liquido patet ex hac difficultate [nempe, quod corpus mobile habeat eamdẽ resistentiam in principio, & in progresu motus] nihil infirmari demonstrationem doctissimi Borelli, quoniam & si semper adsit resistentia, tamen in principio motus est minor, & deinde semper augetur, quo usque augeatur motus, & æquabilis reddatur. Hęc pauca, & mihi incognita celeberrimi pręceptoris, ac beneficentissimi amici in obsequiũ satis esse confidimus, nam in tot voluminibus, tantis scientiarum momentis illustribus, si minimum (quod non conceditur) non integrè periclitatum exarasset, largo etiam iure proferre posset, æternæ beatorum mentes à vinculis, carcereque corporis iam solutæ, omnia ritè dignoscunt, & peragunt, nos in cognitione nostra sæpiùs allucinamur, & præcipientes, aut addiscentes à veritate deficimus.

TEXTVS.

Etiam ex disputationibus nihil utile ſpectantibus.

Nihil utile afferentes diſputationes, affanias, nugaſque eſſe, quis, vel excors vertit in dubium? Magni verò ponderis, & momenti, clarioris doctrinæ, & ſcientiarum altrices, quis vel invito etiam animo non fateatur? Circulus, & calamus pariunt viros, veritatis enim amantes, eam ſedulò inquirentes, labore improbo inſudant Sterilia, quævis hominum ingenia, denſaque inſcitiæ caligine merſa, ancipitum rerum certamine, lucem, & fæcunditatem acquirunt. Quemadmodum metalla igne, malleo, & ſcalpro omnia domari poſſunt, & in tenuiſſimas duci laminas; Nullum prorſus ingenium eſt adeò durum, in quo cura, & ęmulatio non promoveant aliquid, dummodo tranquillo, pacatoque animo controverſias agant, & inſanabile non teneat illos ſcribendi cacoethes, neque de illis reſonet.

Ora tument ira, turgeſcunt ſanguine venæ,
Lumina Gorgoneo ſævius angue micant.

Neque adverſus Antagoniſtam acrior ferveat in præcordijs ira, quæ mentem obcęcat, atque perturbat, unde fit, ut irati multa effutiant

ant inania, nihil conſideratè, nihil cum ratione, parum addiſcentes, minus pręcipientes.

Graviſſimorum hominum controverſias mente, oculiſque perluſtrans, aliquid didiciſſe confiteor, pluraque alia, me aſſequturum ſperaſſem, ni ingenij mei tenuitas obſtitiſſet. Quid prodeſt, obſecro, Medicinam profitentibus acerrimè expiſcare, quibus nam ſalibus Villæ aqua in agro Lucenſi admirabili ſcaturigine ſurgens prędita ſit? quibuſue morbis proſit, ſi ægroto alicui iuxta artis leges, integraque methodo præſcripta, intus viſcera ebibentis per plures dies adeò immoretur, ut ne guttula ſecedat, diſputare tamen volunt, utrum aquæ iſtius continuandus ſit uſus? certantes, æquum iudicem habeant Hippocratem, qui litem tam futilem, atque aeream dirimet, ſententiamque hac verborum ſerie proferet*. *Ita pariter ſi in præcordijs obſtructione detentis, ac in flammatis, aqua digeſtu difficilis, ſine exitu diù deſideat, corrumpitur, & in bilem præſertim porraceam faceſſit.* Vnde ſole clarius effulget, diſputationem hanc, tanquam nihil utile ſpectantem, prorſuſque erubeſcentem reijciendam; nõ ſatis eſt, quod medicamenta indicentur, ſed operæ pretium eſt, ut impedimenta tollantur, quæ illa exequi non permit-

* Lib. de aer. aqu. & loc.

mittunt; Sed nescio, quo malo omine, quave causa, quoties de aquis Villensibus negocium facesso, in calamitatem aliquam semper incurram, si Astrologiæ crederem, malignos Astrorum influxus libentissimè incusarem; nonne fuit qui advèrsus sententiam meam de actuali calore Villensis aquæ, quem a subterraneis ignibus sortiri adstruebã, scripsit, illas non ab huiusmodi ignibus, sed à solis calore obtinere, unde ad leniter meum firmandum placitum ratiociniis hisce insurrexi; Si sol actu minerales aquas calefacit, qua ratione eumdem servant caliditatis tenorem hyeme, & æstate, mediaque in nocte, ac in æstivis diebus? Immò cur hyemali tempore calidiores, quam æstivo persentiuntur? sique sol tantis viribus pollet, ut radiis remotiora terræ viscera invadat, intùsque ipsa thermales aquas adeò calefaciat, ut earum nonnullæ ebullientes erũpant in arva, cur dum sicciores refert dies, robur non habet eodem gradu calefaciendi (non inquam) Volsinium, Feronium lacum, Liburnique mare; quin, nec fossulas Civitatum; qua ratione Æthiopicas paludes, & maria sub Zona torrida feruere non cogit, quæ nullo umbrarum tegmine ab æstuanti face defenduntur, cur, obsecro, iste sol tot aquas sulphureas, ac bitu-

bituminosas sensui frigidas apparentes non calefacit? tales in Lacu Vadimonis servantur, tales in territorio Latino propè uetustam Ardeam, tales in arvis Tigurinis. Quem latet sulphureas Cydni undas læthali morbo celebres, quo ob actualem algorem correptus Macedo Alexander fuit, cum captus Cydni fluminis amænitate per mediam Vrbem influentis, proiectis armis, plenus pulveris, ac sudoris in prę frigidam undam se proiecit, & tamen istæ, & illæ sulphure, & bitumine plenæ ob consimiles qualitates [quemadmodum Peripatetici loqui amant] expeditum, & liberum habent transitum ad ignem, nihilominus nativam frigiditatem retinent, invito etiam sole, qui, iuxta erroneam opinionem, eis impertitur actualem caliditatem, quod nisi falsum omnino esset, quomodo sol munus hoc adimplere in remotissimis algentibus Septemtrionis montibus posset, in queis emortuam, vel saltem semivivam lucem Oriens, & Occiduus elargitur? attamen in illis glacie, niveque undique perfusis montanis, fontes, lacusque adeò ebullientes reperiuntur, ut duriores etiam carnes in illos iniectę vel citissimè elixentur. Patet verum hoc Chadenis, Gothis, Ostroghotis, Anglicis, Hiberniæ populis, & Orcadum incolis; obstupes-
cunt

cunt Pannoniæ agricolæ, cur sol non solvat, & liquet concretas Danubij undas, & faciat per gelidas eiusdem ripas excurrere fontem ferventibus lymphis, quem Purgatorium appellant. Non igitur, non mehercule sol est immediata causa, cuius ope actu calidæ aquę erumpunt, nam solares radij in maximo etiam activitatis vigore non imas telluris latrebas attingunt; Testis sit terra in fervidiori æstatis parte effossa; quam candidam veritatem confirmavit Philosophus Peripateticus *, Christiq; fidelis scribens

Puro clarum lumine Phœbum
Mellifluі canit oris Homerus,
Qui tamen intima viscera terræ
Non valet, aut Pelagi radiorum
Infirma perrumpere luce.

Eminentius philosophati sunt, qui evicerunt calorem, actualemque ebullitionem Mineralium aquarum à subterraneis ignibus promanare. Permultas rationes, variaque experimenta in medium afferre possem, sed quoniam cordatis viris, verique amatoribus patet, alacriter prętermitto. Satis sit venerari Empledoclis ** placitum à Seneca relatum, & Servij Grammatici. *Ignes* [inquit Moralis Philosophus] *multis in locis terra*

* Boeth, lib. 5. de con. Phil.
** In Rom. in 3. Cæneid.

terra opertos tegit, & aquas calefaciendo inalterat, si subditi sint solo, per quod illarum incursus est. Causa huius incendij [subdit Servius] *secundum Ætnam Virgilij hæc est; sunt terræ redundantes sulphure, ut ferè totus tractus Campaniæ, ubi est Vesæuus, & Gaurus montes, quod indicat aquarum odor calentium.* Arrisit etiam horum sententiæ primitiva gemmans Ecclesia, quemadmodum in actibus D. Martirys Pionis effulget propè mortem decentis. *Vos Decapolim Lydiæ regionem igne combustam videtis ad impiorum exemplum usque in præsentem diem, Ætnæ item incendium, & Siciliæ, atque Liciæ, & Insularum, quod si hæc vobis videntur abesse longiùs, cogitate usum aquæ calidæ ex terra scaturientis; unde enim, nisi ex igne in intimis terræ partibus sito contrahit caliditatem?* Omitto recentiorum doctrinas & diserta verborum serie à clarissimo, & nunquam satis laudibus elato præceptore nostro Ioanne Nardio excursum claudo. *Stolidus plane est, qui thermales fervere aquas perenni scaturigine conspicatus hæsitat, iusque ignis subterranei controvertit.*

TEXTVS.

Hi enim sunt, qui conventus faciunt quæstuoso artis usu decipientes, & in circulis civitatum versantes.

O quali, ò quanto divini ſenis gaudio animus perfunderetur, ſi noſtra hac ætate publicas vacare circulatoribus plateas, & abſque hac penes ipſum deteſtabili culpa medicos refulgere dignoſceret. Perijt tandem, perijt execrandum Agyrtarum gẽus benefico Apollinis favente Numine, manibus ad Cælum erectis iucunda fronte clamaret.

TEXTVS.

Cognoverit autem, quis ex veſtitu, & alijs lineamentis. Quamuis enim fuerint ſplendide ornati, multò magis fugiendi ſunt, & à conſpicientibus odio habendi.

Multo magis Aſclepiadum clariſſime obſtupeſceres, ſi Medicinam facientes, non pallio, non toga indutos, ſapientiæ, & nobilitatis Argumento, nec barbam paſcere intuereris, aſt thorace eleganti, fæmuralibus concinnis, avulſiſque pilis è mento galericumque geſtantes; Sed ut benigniori hoſpitio magnum ſuſcipiamus Hippocratem, ei exploratum credimus temporum viciſſitudini, Vrbiumque moribus indulgendum fore, & veſtiendi ratio, corporiſque cultura, quæ tunc in veneratione erat, modo in ludribrium habitura, dummodo præſentis eu

Medi-

Medici non adeò indelicijs ſe habeant, & feſtuca peregrinos ritus ad ſe ſe exornandos non quærant. Nec medicamenta Coſmotica crinibus venuſtandis, ſive ab Archigene compoſita, ſive à Galeno recenſita, quibus aut nigrigent, aut rufi evadant, aut in candorem perducantur ſedulò adhibeant; forſan ne medentes ſordes affectare debent, aut deformitatem; quemadmodum de Hermocrate adeò deforme cecinit Martialis, ut Andragoræ in ſomnis apparente illum infami turpitudine occideret?

" *Lotus nobiſcum eſt hilaris cænavit, & idem*
" *Inventus mane eſt mortuus Andragoras.*
" *Tam ſubitæ mortis cauſam Fauſtine requiris?*
" *In ſomnis medicum viderat Hermocratem*

Improbam, ſævamque novercam Medici iurè appellarent naturam, ſi Gibboſos, Diſtortos, Coclites, Cicatricoſos ipſos progenuiſſet. Fælices ſane illi, & invidenda ſorte ſpectabiles, qui decora ſpecie ditati ægrotantium obtutui ſe ſe offerunt, proprięque virtutis in eorum animos immaginem inſinuāt; Quaſi interioris ſapientiæ energia eſterior quoque cortet, & ſuperficies velut indice, & luce illuſtretur; Sic ſummus ille Architectus excellentibus animis hoſpitia quodammodo præclariora conſtituit. Ha-

ud secus ac comitiales metatores videmus insigniora urbis loca, tectaque commodiora Principibus, Magnatibusque, humiliora ministris designare.

Vtrum verò in persanandis morbis potentior sit Ars vel Natura dubitandi ansam præbuere medicinæ proceres; vel facillimè controversia dirimitur, at arduum sanè est, quid sit natura, quidue naturæ nomine proferendum, cum tam variæ apud sapientię Patres opiniones extiterint. Hinc non mirum Clarissimum Boyle in suo admirabili opere de ipsa natura tam exactè negocium hoc perpendisse commonstrando remoram ad scientiarum progressus meritò nuncupari, nam in ipsa contemplanda ingenium quodlibet gradus sistit, nec ulterius iter prosequitur explorandi gratia, quid verè proculq; dubio hæc natura sit, cui tot admirabiles, dotes, & altissima munia tribuuntur, toto animo meditans, quid circa ipsam protulit Romani Parẽs eloquij. * *Namq: alij naturã cẽsent uim quãdam sine ratione cientem motus in corporibus necessarios, alij autem vim participem rationis, atque ordinis tamquam vita progredientẽ, declarantemque, quid cuiusque rei causa efficiat, quid sequatur, cuius solertiam nulla ars, nulla manus, nemo opifex consequi possit imitan-*

* lib. de Nat. Deo.

imitando. Sed ne ampliùs expatiemur colligamus vela, asserentes multas præter naturam affectiones absque ullo artis auxilio à sola natura persanari, quemadmodum Oppilationes, & Malaciam præsertìm in Virginibus, nullas verò ab arte absque auxilio naturæ. Ad extrahendam è vulnere sagittam, & ad nectendum os fractum cruris, aut brachij, Chirurgi opera necessariò opus est, verùm si potens Natura genio suo præstò non sit, neque carnis generationem, neque Pori Sarcoides, nec cicatricem, ossiumque firmitudinem assequemur.

TEXTVS.

Obuiam itio.

Singula ad Medicum necessaria, utilia, & decora perpendit Divinus senex, ideoque, qualis ad ægrotum, & assidentes se se proferre debeat sapientissimè præcipit, obuiam igitur euntibus in limine domus, hilari fronte, oculis blandè inflexis, & palpebris suavitèr connictantibus animi serenitatem prodat; non umbras expavescens, non terriculamenta meditans, veluti mors in propinquo esset, infirmum, parentes, amicos exterreat, neve id agere sibi per calliditatem licere credat, mendacis politicæ opinio-

nio-

nione; consilio Vallesij innixus scribentis. *Profecto ad medici honorem, & admirationem artis magis refert prædicere mortem in morituris, quam salutem in evasuris*, ea ratione firmata, ut culpa putetur Medicus vacare, quod prædixerit; verùm pace, veniaque tanti viri, huiusmodi placitum non me allicit, neque trhait, cum veritati omnino mihi consonum videatur in eumdem offendere errorem Medicus ille ægrum asserens moriturum, & sanitati reddatur, ac ille sanitatem prædicens, & moriatur infirmus; ex futuri eventus prænunciatione perfecta vaticinatio colligitur; nonne æqualiter decipitur, qui venturos imbres existimat, & serenum cælum eluceat, ac ille qui serenũ Cælũ asserat, cælumque tonet, & pluat? summoperè edoceri desidero, quis nam dignior sit gloria, an ille qui prędixit mortẽ, & æger evasit, an ille qui vitam, & periit? utrũque toto Cælo aberrasse cõfirmo, nam si ad Vallesij mentẽ, moriente ægroto, *culpa putetur medicus vacare, quod prædixerit*, ita pariter evadente ægroto, gloria exornari Medicus putetur quod prædixerit; rectam prædicendi artem assequi, non omnibus datum est, & si ingenij mei mei tenuitas non obstitisset, his vetbis, illam me edocentem totis viribus conatus essem audire Galenum. *Cum omnia concinne se habent,*

velu-

veluti chorus tunc libere eſt proferendum; monitum ęternitatis voluminibus, aureis caracteribus incidendum, quod ut animo perſtringatur, effingamus aliquem, febre maligna correptum, cuius Medicus ab amico efflagitetur, an eius ſalutem ſperet, aut interitum pertimeſcat, ille ſi artem calleat, & ſigna ſalubria, & læthalia ſimul adeſſe reſpiciat; ſumus in certamine, adhuc ſub iudice lis eſt reſpondebit, ſi verò lęthalia tantum ſigna, *veluti chorus*, adeſſe dignoſcet tunc liberè obitum enunciabit; atſi ſigna ſalubria; tunc ſanitatem auſpicabitur; Non perſanare aliquem, ſed ritè Mederi omnibus tenerur Medicus, & præter Catholicas leges hoc ſapiens Stagirita patefecit, & lippis & tonſoribus adagium patet.

,, *Non eſt in Medico ſemper relevetur ut æger*,
,, *Interdum docta pluſ valet arte malum*.

Vnicus animus, mens unica, nempè infirmos ſuos ſanitati reddere medentibus inſit, intentiones alias à corde exulet, & præ cæteris avaritiam; ab humanis nempe, diviniſque legibus alienum eſt, liberalis artis profeſſores avaros exiſtere, Hinc (ah Deus avertat) Medicorum ſubſtantias funditus ſæpè ſæpiùs everti contingit. O iucundam animi tranquillitatem eorum, qui ab ægro ſibi traditam mercedem in eius fa-

miliæ

miliæ detrimentum redundantem ſolo charitatis titulo recuſarunt. Hi prosperas curationes, Deumque Optimum Maximum retributorem expectent.

TEXTVS.

Gravitatis breviloquentiæ &c.

Iurè, ac merito multiloquos divinus Hippocrates notat, atque redarguit. Habemus ſanguinis in gyrum motus enarratorem; de ipſo præclarè agentem, ipſumque verum veriſſimum commoſtrantem, qui ſtatim paulò poſt falſum falſiſſimum ſubiungit, nempè vix emanato ſanguineæ circulationis inventu perijſſe doctrinam revulſionum, derivationum, interceptionum, maximas praxim Medicam exercentibus utiles, nec non neceſſarias remediorum materias, culpamque adſcribi oculatiſſimo Vvillio, quod nunquam inſomniavit hic auctor; ſcripſit dumtaxat in curanda Pleuritide parum, nihilque referre ab uno, aut ab altero Thoracis latere venam tundere, quemadmodum demonſtratione Anathomica patefecit, verùm in alijs medendis morbis, revulſiones, derivationes, interceptiones, & ipſas interdum evacuationes adhibet. Huius ſyncerę veritatis teſtem exibet ſeipſum hac verbo-

verborum ſerie in curatione Phrenitidis *. *Qua propter, ſi res exigat, vena modo in brachio, aut manu, modo in crure, aut pede, modo in cervice, vel fronte aperiatur*; poteſt ne clariùs loqui, gloſſa ne indiget, vel comentario? parcius (quæſo) parciùs iſta viris.

Mirum in modum obſtupeſco [Maxime medicinæ parens] dum aliquos, qui in ſublimiori doctrinę faſtigio florere ſe credunt, te etiam mendacii crimine redarguunt, quemadmodum in aphoriſmo illo, *mulier podagra non laborat, niſi menſtura defecerint*, ad quem aſtruendum errorem Moralis Philoſophi auctoritatem adducunt. *Quid ergo mirandum eſt maximum Medicorum, ac naturæ peritiſſimum in mendacio prehendi cum tot fæminæ pòdagricæ ſint? Beneficium ſexus ſui vitijs perdiderunt, & quia fæminam exverunt, damnatæ ſunt morbis virilibus*; nonne vident, dum à culpa vindicare te iactant graviorem tibi imputare? Aſtrologum ſatius, quam Medicum te effingentes, dum fæminarum intemperantiam, vivendique licentiam futuris ſęculis cognoſcentem te autumant? & quomodo huiuſmodi morum viciſſitudinem lincęis etiam oculis deſpicere poteras? Vtplurimam, qui malè tractant enſem defendendi vice vulnera infigunt. Non intem,

* cap. 10. Partis. Patol

perantia tantummodo mulieres podragricas efficit, sed solus menstruorum defectus, proindeque verissimum Hippocratis oraculum; sed adhuc obganniunt, increpant etiam clamantes; si singulis mensibus menstruales purgationes erumpunt, quid ulterius desiderandum? quibus ego Senecæ venia respondeo; Sanguinem iuxta medicorum omnium calculum, quantitate, qualitate, & motu peccare, confitentem me habeant quolibet mense menstrua sufficienti quantitate erumpere, verum non illius qualitatis secundum naturę præscriptum, quæ expurgari debent, scilicet retinentur ille, qui causa materialis, & efficiens, remota, & proxima podagræ censetur: Hinc cum expresserit in alio aphorismo; *si talia purgentur, qualia purgari oportet, confert, & leviter ferunt*; cōplectens purgationes omnes, tum à natura, tum ab arte, tum in acutis, tum in Cronicis passionibus confectas, apertè demonstrans verbis illis *talia qualia*, non de quanto, sed de quali sermonem habuisse; intelligens aphorismos hosce unum ad alterum referri, unoque nexu teneri, idest. *Mulier podagra non laborat, nisi menstrua defecerint*; Et *si talia purgentur, qualia purgari oportet*; nam quando Divinus senex de quantitate pertractavit generalem aphorismum protulit, *quæ relinquntur in*

Morbis post iudicationem recidivas facere consueverunt. Complectens dictione illa, *quæ reliquntur*, quantitatem, qualitatem, & motum; Vnde à Mendacii culpa vindicari non oportebat, nihilque ei gloriæ plaususue adiecit. Tibi quoque, Divine Præceptor, prima frõte officere visus est Leonardus de Capua, at si ad trutinam revocetur negocium non tanta iniuria, quanta Medicorum Respublica opinatur, te afficere confitebitur, sciebat enim deberi tibi æncomium illud à Macrobio prolatum *nec fallere, nec falli potuit*: Verum quia cunctis placitis tuis subscribere dedignatus est, ne putaretur iurare in verba Magistri, confidenter nimis, utpotè biliosus, sanguine, & spiritu ad fervorem propenso, exarsit levi occasione, deprimens supercilia, limis, & obliquis oculis contuens, quasi pugno minitans ad propriæ causæ tutelam. Hinc non spernendi desiderio, adversus Hipocratem imimputanda Capuani licentia. Fateri (si vera loqui adamamus) quisquis tenetur adeò in Medica facultate præstantissimum fuisse Leonardum, ut de eo effari possit, habuit Coos suum Ippocratem, habuit suum Ipocratem, & Parthenope; Oterque, quaterque beati, qui Tyrones illius dogmata percepere, nam inde sapientes Magistri effulxerunt, in quorum flo-

renti cætu Clarissimus Lucas Tozzius in Medico Cælo Sydus inter maiora sydera, Occasus expers elucet. Verùm sapientum omnium suffragio, tantum Hipocrates ingenij, sapientiæ, bonarumque Artium corona Leonardum excedit.

„ *Quantum lenta solent inter viburna cupressi.*

Mihique videtur Coorum maximus motum virj huius, non modo non irasci, sed Magnanimi Leonis exemplo pusilli Catuli latratus non curat, non vindicatur, sed illæsa Maiestate, spernit, & parcit, lucem siquidem furari ex Sole non quisquis vapor, sed nec maiores valent Eclipses.

TEXTVS.

Instabilia enim sunt, quæ in humidis consistunt.

Ad febrium tractationem præsens textus vel facillimè reduceretur, sed quoniam de earum essentia, & curandi ratione in adiuncta Epistola non nihil innuimus, & quoniam integrum opus peregrina, novaque methodo à celebri viro de febribus exaratum, promissumque expectamus ideò tacere decernimus: Quousque ex eo luci tradito clariores, certioresque doctrinas didicerimus.

FINIS.

Illustriss. ac Reverendiss. Domine

Præsens excursus in librum Hippocratis de decenti Ornatu satis ostendit Excellentiss. Virum Ioannem Andream Moneglia auctorem suum, preclaris dotibus & summa eruditione ornatum esse. nec quidquam in eo reperitur, quod fidem & pietatem offendat. Sed quod ad virtutem excitet animos, alliciat mentes, ac delectet. In quorum fidem Dat. Florentiæ in Conventu Divæ Annunciatæ Die 17. mensis Iulij 1700.

Frater Iulius Antonius M. Roboredo Ordinis Servorum Beatæ M. Virginis in Vniversitate Pisana Publicus Sacræ Theologiæ Professor

Imprim.
Nicolaus Castellani V. G. F.

De mandato Reveren. Patris Inquisitoris Generalis Florentiæ Excellentissimus Dominus Doctor Franciscus Guiducci Medicus Phisicus perlegat attentè præsentem librum, cui titulus est *in librum Hippocratis de decenti hornatu Celer Excursus* & referat, an eiusdem possit permitti impressio,

F. Lucius Augustinus Cecchini de Bononia Min. Con. Vic. Gen. Sancti Officij Florentiæ.

Reverendiſs. Pater.

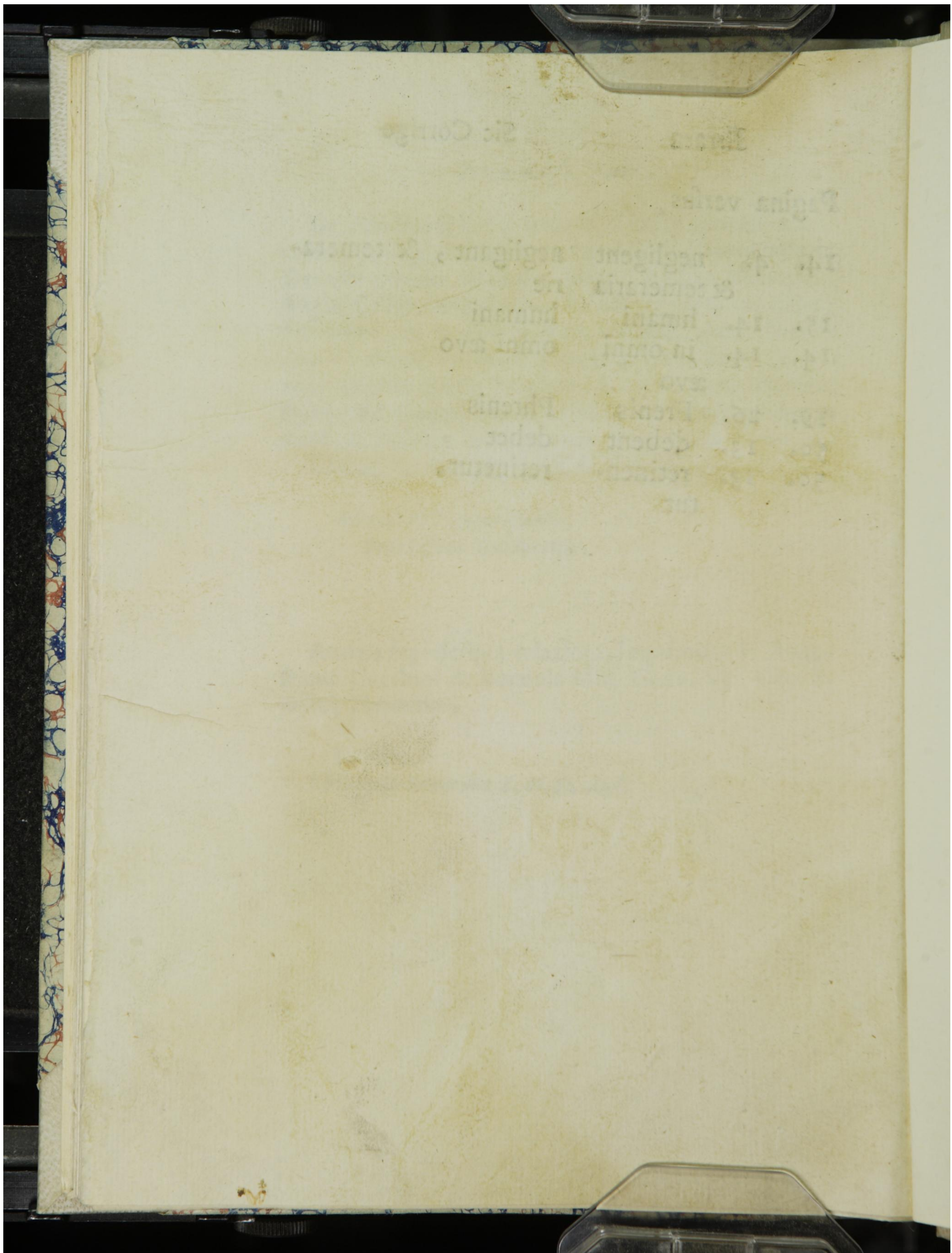
De mandato RR. PP. attentè, ſimulq; ſumma admirationi perlegi Celerē Excurſū in librū Hippocratis de Decenti Ornatu Auctore Ioanne Andrea Moneglia, Regiæ Celſitudinis Coſmi III. Magni Hetruriæ Ducis Archiatro, & in Celeberrimo Piſarum Lyceo Medicinam Practicam ordinario loco Edocente, nec in eo inveni aliquid bonis Moribus, & Orthodoxæ fidei obſtans, ſed exornatum veneribus, eſt leporibus eruditione, & doctrina locupletatum. In quorum fidem &c. Datum Florentiæ nono Kal. Auguſti 1700.

Servus Obſequentiſſimus,
Franciſcus Guiduccius.

Attenta ſuperſcripta relazione, Imprimatur F. Auguſtinus Cecchini de Bononia Min. Conv. Vic. Gen. S. Officij Florentiæ.

Imprim.
Philippus Bonarota S. M. D. Aud.

Pagina	versus	Errata	Sic Corrige
14.	4.	negligent & temeraria	negligant, & temerarie
15.	14.	hmani	humani
14.	14.	in omni ævo	omni ævo
19.	26.	Frenis	Phrenis
50.	13.	debent	debet
50.	13.	retinentur	retinetur.

KONSERVIERT DURCH
ÖSTERREICHISCHE FLORENZHILFE
WIEN 1967